

UČITELJSKI

T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII.

V Ljubljani 1. aprila 1868.

List 7.

Aprilu.

Prinesel si cvetke
In berstje razvil,
Pa kdo bi teb' upal —
Nestalni april?

Na videz nam kažeš
Prijazen obraz,
Za herbtom pa skrite
Nevihite imaš.

Med tiči nekteri
Ti slavo pojó,
A skušeni drugi
Pa z glavo majó.

Tud' jaz se bom zopet
Še v kožuh zavil,
Le kdo bi teb' upal —
Nestalni april?

A. P.

Izobraženost.

Malokteri vé, kaj obsega in zapopada beseda „izobraženost“, vendar skoro vsak hoče biti izobražen. Če pogledamo, kaj da je pomen te besede, najdemo, da izobraževati se pravi iz tvarine, ktera še nima lepe in lične podobe, kaj ličnega, očém dopadljivega napraviti. Človek pa ima od stvarnika lepe zmožnosti na duši in telesu, ki se zelo zelo dajo izobraževati in upodobovati. Če tedaj vzamemo to besedo po njenem bistvenem zapopadku, se izobražen človek imenuje tisti, čegar dušne in telesne moči in darovi so izobraženi, kolikor mu je to mogoče doseči po njegovi naravi, po njegovih okoliščinah, po njegovih dušnih in telesnih lastnostih. Odgoja in izobraževanje ste si v tem podobni, da vsaka teh si prizadeva človeka na višjo stopnjo pripeljati. Mladi človek se odgaja,

se uči; to ga napeljuje k izobraženosti; odrasčeni človek se pa izobražuje; on bere knjige, premišljuje, prevdarja, skuša, in to ga izobražuje. Poslednji namen vsega izobraževanja je pa posvečenje, kar Bog od nas tirja, in za kar nam v svoji cerkvi pripomočke ponuja.

V navadnem življenji je omikan tisti, kateri se zna po vnanje lepo vēsti in obnašati, da se v očitni družbi ne spodtika, in nič ne učini, kar bi družbo žalilo. To je sicer zelo enostransko, pa ni drugače, ker človek na prvi mah tako sodi, kakor mu pred oči pride. Če so pa vednosti pri takem človeku pičle, pa ne zasluži tega imena. Pa še nekaj se po pravici tirja od izobraženega, to je nравnost. Če se človek še tako lepo zna vēsti in obnašati, in če tudi nima prazne glave, izobražen ni, če ne živi po tistih vodilih, ktera mu kažejo božje zapovedi. Pri tem izobraženji se pa ne gleda, ali je človek tega ali unega stanú, marveč se gleda na splošno izobraženje, ktero vsak človek lahko doseže, in je cilj in namen vsega človeštva.

Od splošnega izobraženja se pa razločuje izobraženje, kakorsnega človek v svojem stanu potrebuje. Drugače se izobražuje rokodelec, drugače tergovec. Tako izobraženje se imenuje izobraženje za svoj stan ali poklic. V to je potreba, da človek marsičesa vē, in da to, kar vē, tudi djansko kaže.

Nekteri stanovi so taki, da človeku malo pripomorejo k splošnemu izobraženji; drugi pa imajo zopet po svojem stanu taka opravila, da delajo v duševnih krogih, in to jim pripomore k splošnemu izobraženju, n. pr. čevljar ostaja pri svojem kopitu, in šivar pri šivanki; sodnik pa občuje z ljudmi vsakoršne verste, si glavo beli in presoja ljudi; njegovo izobraženje je torej večje, ker ima zmirom priliko, da se izobražuje. Človek je lahko prav sposoben za svoj stan, ali izobražen za svoj stan še zato ni. Če tergovec po ceni zna kupovati, drago pa prodajati, če ima svoja opravila v dobrem redu in je pošten pri svoji kupčiji, dober tergovec je, ali zavoljo tega že ni izobražen tergovec. Če hoče ta pridevnik zaslužiti, mora še marsikaj vediti, mora poznati kupčijske razmere po drugih deželah, mora razumēti denarne zadeve, mora tudi vediti, kako, n. pr. se to ali uno blagó pripravlja; ne tirja, n. pr. se pa toliko od njega, da bi tako vedil, kako se sukno tkē, kakor suknar itd.

Vsakemu pa je naj svetejša dolžnost, da je dober, sposoben za svoj stan. Kdor to v nemar pušča, ne more se prištevati omikanim, kajti prvo svojo dolžnost v nemar pušča, in kaj potem vse veljá, če se v drugih rečéh skazuje!

Nekteri ljudjé tožijo, da niso v življenji na pravem mestu, da je služba, katero opravljajo, preslaba za njih zmožnosti. Mogoče! Naj večkrat pa izvirajo te tožbe iz nečimernosti ali iz previsoke cenitve samega sebe, ako tak, ki tako toži, hoče zakrivati s tem zanikernost v službovanji. Naj prej je treba svojo dolžnost zvesto opravljati, sicer ne zaslužiš, da bi te pošten človek čísal.

Poglejmo sedaj učitelja! Prav za prav je že dober učitelj tísti, ki toliko vé, kolikor ima otroke naučiti, kateri vé, kako ima podučevati, in kateri zna red v šoli ohraniti. Učitelj, ki se prištevá izobraženim v svojem stanu, mora več vediti, kakor ima ravno otroke naučiti, in tudi mora vediti vse, kar spada v šolo, izrejo in poduk. On mora otroško naravo po duhu in telesu poznati, mora vodila odgojevanja dobro poznati; poznati mora, kar se je nekđaj za šolo godilo; vediti mora svoje razmere do deržave, cerkve in družine.

Nekđaj so učitelje le nekaj mesecev podučevali, da so bili sposobni za njih stan; sedanji čas pa hoče imeti tudi izobražene učitelje. Vnanje okoliščine pa tudi izobraženje samo po svojem bistvu je takošno, da se v tem času ne more poslopje dodelati. Dosti je, da se v šolah temu podlaga daje, in da se mladim učiteljem pot pokaže, po kateri naj stopajo, da pridejo do izobraženosti, kakoršne potrebujejo v svojem stanu. Kaj več se po pameti ne more tirjati.

Učitelj naj tedaj svojo službo zvesto opravlja, in naj se izobrazuje v svojem stanu. Koliko časa? dokler živi! Kar je mladeneč spoznal dosihdob, ko je v službo stopil, naj globokeje spoznava in izpeljuje; leto za letom naj bolje spoznava svoj stan in poklic. To pa ni mogoče, če človekov duh praznuje. „Kdor ne napreduje, zaostaja“. To veljá za vsak stan. Kdor ne skerbí za izobraženje, prav gotovo počasi pozabi še to, kar je znal; tak svojo službo opravlja le zavoljo ljubega kruheka; ni izversten v svojem poklicu, še manj pa izobražen za svoj stan. — Nam učiteljem je izobraženje v rečéh, ki spadajo v naše okrožje, vestna reč, to je naša dolžnost.

V izobraževanje pa naj več pomaga skušnja, kar učitelj sam v šoli skuša, resnice, ktere spoznava, ako premišljuje naravo, ko presoja življenje po družinah, po občinah in soseskah, ko se pogovarja s svojimi tovarši, vse to je brez dvombe boljši, kakor to, kar se nauči iz bukev. Skušnja vendar še ni vse, vsega na svetu ne more človek iz lastne skušnje poznati. Teorijo in zgodovino pedagogike, posamesne nauke in njih navode je pa treba prebirati s peresom v roki. Marljiv učitelj tudi v nemar ne pušča pedagogičnih listov. Tedej ni postanja in prenehanja! Človek se uči, dokler živi.

Veliko večje kroge pa obsega občno izobraževanje. Pervo je, kar se tirja od človeka, da se zna v družini vesti. Neomikan človek, ki se povsod spodtikuje, t. j. ki žali oči, ušesa in notranji čut, je gotovo neizobražen človek. — Tudi človek, čegar duh je izobražen, ki je naj boljšega zaderžanja, je dostikrat okoren v družini. Tukaj se je treba tako ravnati, kakor svet tirja. Tega se pa človek nauči le v družini z izobraženimi. Ni ga zato drugega pripomočka, čeravno je včasih vse občevanje prazno, čeravno v nekteri družini ni dušnega jedra. Človek se mora znati tudi po vnanje prikupiti, kakor n. pr. umetno napravljeno delo. Ni pa zato treba, da bi bil človek mlad in lepe postave, večkrat je tako izobraženje pri starih in manj lepih ljudeh. Zato je pa treba, da se človek tudi v domačem, ožjem krogu vljudno obnaša. Vnanje obnašanje, vnanje oblike niso tako, kakor klobuk, ki ga pokrivamo. Če se jih kdo ne privadi v vsakdanjem življenji, je neokoren in prisiljen, kedar jih mora rabiti, kedar se pokaže v družini; to pa stori človeka, da je čmeren, nezadovoljen z drugimi; marveč pa bi imel biti nezadovoljen sam s sabo.

Veliko ljudi pa je, ki mislijo, da je s telesnim izobraženjem vse opravljeno. Zato nekteri starši svoje otroke izobražujejo le v to, da se sučejo, kakor vertavke, da se znajo lišpati in lepotičiti; pri vsaki stopinji se pa kaže njih dušno siromaštvo. Sama dresura onečastuje človeka, ki je sposoben v svobodno gibanje. Drugo znamenje splošnega izobraženja je umetnost (Intelligenz), ktera se združuje z lepim vedenjem. Izobraženje za svoj stan zadeva le naj bližnje kroge; splošno izobraženje pa dalje sega.

(Konec prih.)

Stari in mladi Slovenec.

Vino.

S. Staro vino — stara vera — stari prijatelj! Omenjam te besede le, ker ste jo rabili v toliko pomenih: vino, grozd, terta, nograd. Naj mi služi v prihodnje tudi Vaša vin ar nam. po nemški vincar, vinarsk, vinarstvo cultura vitium; viničnikü scyphus nsl. nož vinjak ali vinjek, vinika labrusca, vitis agrestis, vinjaga uva, zlasti kadar je velikotna kakor nek-daj kananska, viničnica conditorium, cellarium, urceus, nsl. vinnica, morda tudi kar vinica t. j. vinski hram ali tudi verč.

Volje — Volinü.

O. Vole ali volje age, agite, num, sane itd.; volje — volje sive — sive; cf. goth. vaila, nhd. wol. volinü t. j. spontaneus, voluntarius. Od tod tvoj: ves voljni ali vesoljni svet.

S. Voliti sem doslej premalo rabil v pomenu: malle, malo (magis-volo, mavolo, lieber wollen) raji imeti, hoteti, kakor ga imate Vi in ga pisarijo bratje Slovanje. Volim koj sedaj tudi voljstvo, voljenje voluntas. Do vole satis, do vole krat saepe t. j. moj dovolj, dovoljni, dovoljkrat. Pa ni Vaš vole — vole Metelkotov bali — bale, javelne, javolne (Potočnik)? Prim. Jezičn. II, 28. Poderli ste mi tudi dobro misel, da je moj pogostni rek vesoljni svet iz stsl. vüseljenaja η οἰκουμένη terra habitata, obišče vüseljenije orbis terrarum (Weltall, Universum), vüseljeniskü na pr. učitelj, patriarh, zbor t. j. vesoljni, vesvoljni, universalis, oecumenicus.

O. Ne cogites de pslov. vüseljenaja οἰκουμένη, conferens potius „u nasü bëlyj volinyj svëtü začalsę otü suda božija“ e cantilena popul. russ.

Vonja.

S. Vonjati je olere bene vel male — dišati ali smerdeti —, in vonja f. je odor, aroma, vonjalica f. ὀσμήν oleum odoratum, vonjalice t. j. dišave.

O. „Slavus ubique pluralēm habet?“

S. Vonjba foector, hrov. serb. tudi vonj mošk. sp. Znana mi je že ta beseda. Da je res moja, vidim tudi iz tega, ker pravite: Ab hoc syllaba on in a conversa et addita gutturali ahati t. j. vohati nam. vonhati odorari, scr. an spirare, ana halitus gr. ἀνεμος lat. animus.

Vraska.

S. Mačka ga je vprasnila, prasko mu je naredila na roke, lice itd., pravijo pri nas, in menil sem, da se reče tedaj praska, praskav.

O. Vraska ruga stsl., in nsl. ima že Megiser, Gutsman vraska, vrapa; vrêsknoti rumpi: lonec vrêskne croat. fraska, ser. vraçe scindere; vraskavü rugosus, nsl. vraskav Habdeliç. Da se časi spreminjajo v — p — f, to se vé.

Vračí.

O. Vračí medicus, vračiti, vračevati in vračístvovati curare, sanare, vračevínica, vračílíšte, vračíbínica *νοσοκομείον* valetudinarium, vračiba sanatio, medici officina itd.

S. Menda mi jih naštevate, ker se enkrat potožil, da je sedanji svet tako bolan, da mu je treba mnogo bolničarjev in — vračev, ki mu vračajo zdravje — ili bolest?!

O. Serbis vrač est divinus, magus, unde patet, radicem esse vrúkati murmurare cf. balij et vlühvü et gr. *ἐπαθός*.

Vrúbínica.

O. Slovo na vrúbínica — ima glag. cloz. Vrúbínica ali vrúbína nedélja se imenuje po latinski dominica palmarum t. j. palmova nedelja.

S. Slovenci ji pravimo sedaj cvetna nedelja po cvetji in zelenji, ki ga navezujejo ta dan na butare, ne pa palmova, ker v naših krajih palme navadno ne rastejo.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

§. 11. Prevesje (Wasserscheide).

J. Pri nas vsaka voda doli teče; ljudje pa, ki na Koroško hodijo, pa pravijo, da tam vodé gori, nazaj tekó.

O. Vsaka voda teče iz višjega kraja v nižjega. Naša Kranjska zemlja visí na Hrovaško; vse vode, razun nekaj malih, Sava zbira, in jih odpelje na Hrovaško. Koroška zemlja pa visí bolj na sredo; vse vode se stekajo v sredo dežeze, od koder se v Dravi na Štajersko izlivajo. Med Kranjskim in Ko-

roškimi oziroma med savsko, zilsko in dravsko dolino so pa visoke gore, in vode iz teh gorá ene na zgornjo, druge na spodnjo stran gorovja tekó. Tedaj na vsaki gori, pa tudi v ravnini se lahko zapazi, kam da vodé tekó, in to se imenuje prevesje. Prevesje je tedaj meja dveh porečij.

§. 12. Otok, polotok, zemljina in morska ožina.

J. Kako se pa imenuje zemlja, katero obdaja okoli in okoli voda?

O. Taka zemlja se imenuje otok, ker je okoli in okoli od morja otečena; polotok je suha zemlja, katero naj več voda zaliva, pa se vendar na enem kraji s suho zemljo skupaj derži. Če je pa tak rob med suho zemljo in polotokom prav ozek, se pa imenuje zemljina ožina. Morska ožina je pa ozka vodna pot med dvojnimi morjem. Kedar pa morje daleč sega v suho zemljo, se to imenuje morska guba; če pa daleč med hribi sega, se pa imenuje zanožina; večja morska guba je morski zaliv ali zatok. Včasih pa tudi dolgi, ozek kos zemlje, kakor klin sega v morje, in to se pravi jezik (Erdzunge). Vsi verhoivi po morskem bregu, ki v morje segajo, se pa imenujejo prigorje ali nos, ker so poslednji izrastki panog ali gorskih herbtoiv.

§. 13. Okolice svetá, kompas.

O. Razkazoval sem ti zemljo naše okolice; povedal sem ti, kaj je polje, gozd, travnik, pustina, mah in močvirje; vodil sem te po gorah; prehodil si z mano dole in doline; tudi sem ti od vodá nekaj pripovedoval; sedaj boš lahko po tem, kakor sem ti pravil, naš domači kraj popisoval. Povedati ti pa moram, da z besedami „gori in doli, na desno in levo“ ne boš vsega mogel dopovedati, da bi kdo drugi vedil, kako kraji ležé, od katerih govoriš, marveč te moram še enkrat opomniti na štiri kraje svetá, na vzhod, zahod, jug in polnoč (Glej „Tov.“ lansk. I. št. 10 in 11!). Da pa kraje svetá še bolj poznaš, treba ti je še več imén, kakor si jih do sedaj vedil. Naj poprej si zapomni **S. J. Vz. Z.** Potem še zaznamovaš sredo med 4 poglavitnimi kraji, in dobiš še 4 druge kraje, kateri se imenujejo severo-vzhod in severo-zahod, jugo-vzhod in jugo-zahod. Vsak teh 4 poglavitnih krajev pa sebi naj bližnje kraje tako imenuje, da še enkrat svoje ime predstavlja, tedaj poleg severa je severni severo-vzhod = **S. S. Vz.** in severni severo-za-

hod = S. S. Z. Poleg vzhoda vzhodni severo-vzhod = Vz. S. Vz. in vzhodni južni-zahod = Vz. J. Z., poleg juga je južni jugo-vzhod = J. J. Vz. in južni jugo-zahod J. J. Z.; poleg zahoda pa je zahodni jugo-zahod = Z. J. Z. in zahodni severo-zahod = Z. S. Z.

J. Kako se pa v deževnem in oblačnem vremenu in po noči, kedar se zvezde na nebu ne vidijo, morejo okolice svetá spoznati?

O. Mornarji gledajo takrat na kompas. V kompasu je magnetična jeklena iglica, ki kaže z enim koncem na sever, z drugim na jug; če jo tudi okoli zasučé, se zopet poverne nazaj, da tako kaže, kakor poprej.

Če tedaj magnetična igla kaže sever in jug, si druge kraje lahko zaznamvamo na papirji, na deski, in vsa taka naprava se imenuje kompas ali veterna roža. Res da, dokler ljudjé niso poznali magnetične igle, se niso upali v véliko morje; brez tega bi tudi Kolumb Amerike ne bil najdel. Še le potem, ko se ljudjé niso več bali, da bi na morji zašli, so si upali daleč po morji, čeravno niso več vidili morskih bregov.

(Dalje prih.)

Spodbudna pisma.

VI.*) Pismo.

Poljá obdelovati ne zna vsak.

Priserčni prijatelj!

Mnogokrat premišljuje, kako bi v svojem imenitnem stanu več storil in koristil človeštvu. Velikrat mi je zavoljo tega prav tesno pri sercu, kajti bojim se, da bi me enkrat ne pekla vest, da sem svojo učiteljsko službo preslabo opravljal. Zdi se mi, da ne toliko zavoljo tega, da bi bil ravno prevnemaren, ampak le bolj za to, ker svojega važnega posla ne znam dobro in prav vspešno opravljati. Ko hodim po polji, vidim, kako na tej pa uni njivi vse lepše raste, bolje rodi in donša, kakor na sosedovi na ravno tistem kraji, na ravno tisti zemlji. Vidim, da je naj več pri tem, kako kdo svoje polje obdeluje. Tako je tudi pri učiteljskem stanu. So učitelji, akoravno jih je malo, da so sami za se precej izobraženi, kajti imajo iz doveršenih

*) V zadnjem listu stoji štev. IV. namesto V.

šol in tudi iz pripravniške šole naj boljša spričala; vendar nekteri iz med teh v šoli pri podučevanju niso srečni; podobni so kmetovavcu, ki ima dobro zemljo in tudi dobro pripravo za obdelovanje, pa mu vendar polje slabše rodi, kakor njegovemu manj zmožnemu sosedu. Poljá obdelovati ne zna vsak. Tudi podučevati, še manj pa mladino prav odgajati ne zna vsak, ki misli, da je sam že izobražen, in se zanaša na svojo prebrisanost, na svoja izverstna spričala itd. Jaz sem sedaj terdno sklenil, da se bom pri tem, ko se bom splošno izobraževal, posebno še bistril za svoj stan, ker spoznam, da je vse na tem, kako kdo mladino podučuje in ob enem odgaja. Kolikor bolj si pa prizadevam, da kolikor morem vestno spolnujem svoje dolžnosti, toliko bolj spoznavam, kako malo še vem in tedaj morem svojo imenitno nalogo prav izverševati. Da se bom za svoj stan bolje izobraževal, bom sedaj še vse raji in prav premišljeno bral pedagogične knjige in časopise, in se bom o tem rad pogovarjal s svojimi modrejšimi in bolj skusenimi tovarši. Po takih in enakih dobrih vodilih se bom potem ravnal pri podučevanju in sploh pri vzrejevanju naše mladine. Ljubeznjivi moj! vidiš, to je sedaj moja terdna volja — potem, ko sem že mnogo bral in prebiral in se tudi že precej pripravljaj za učiteljski stan. Prevdarjaj tudi ti nekoliko to mojo misel, — in nadjam se, da boš o tem posnemal

svojega

zvestega prijatelja

Iv. Zarnika.

Učitelj in kmet.

Spisal Iv. Z.

Bilo je prekrasno pomladansko jutro. Ne ene meglice ni bilo viditi na nebu. Prijetno je pihljala pomladna sapa in se igrala s srebrnimi kapljicami, ki so visele od mladih listikov in nježnih bilek. Veselo petje ljubih tičic, prijetni jutranji zrak privabi tudi učitelja Verliča, da gre iz svoje tesne izbe na zeleno polje! — Ko pride učitelj Verlič zjutraj pod milo nebo se sprehajaj, najde že tukaj na polji pridnega kmeta Skerbiča pri delu. Vesel pozdravi učitelj kmeta, pa tudi kmet prijazno pogleda učitelja; potem pa se blizo tako le pomenkovata:

Učitelj: „Dragi oče Skerbič! Danes pa imamo prelepo jutro; nebo je jasno, kakor ribje okó, rumeno solnce že gorko sije, in kamor pogledam, je vse veselo. Kako bi li človek mogel doma tičati?“

Kmet: „Res, prav lep dan je danes; takega še letos nismo imeli.“

U. „Ni ga lepšega časa v letu mimo ljube pomladi.“

K. „Odkritoserčno vam povem, gospod učitelj, da se vsako pomlad čutim nekako ves prerojen, in pomladna dela so mi vselej naj ljubša.“

U. „Mislim, da ga na svetu ni človeka, da bi se ne veselil lepe pomladi! Še celó bolniki je težko čakajo, in se je radujejo, kedar pride.“ — Posebno pa še vam kmetom lepa pomlad prinaša veliko veselja. Vi kmetje imate priliko, da vse boljše lahko občudujete božja lepa dela, kakor mi drugi, zato, ker ste vi vedno zunaj, in tedaj priča vsega tega. Res, kmetje ste prav srečni ljudje.“

K. „Res je tako; pa, ako pride po letu huda ura, da nam toča polje pobije, potem smo mi kmetje reveži, da ni večjih revežev na svetu. Verjamite mi, da imamo mi kmetje, ubogi terpini, dovolj križev in težav. Živimo sicer reveža in bogatina, pa pri vsem tem nas kmete vse rado zaničuje. Ali ni to grenko, gospod učitelj?“

U. „Prav pravite, oče! Pa pomislimo, da ima vsak stan svoje nadloge. Vendar pa imate vi kmetje tudi dovolj veselja. Kako se vam dobro zdi, ko vidite, da vam žito lepo kaže in rodi, in kako ste veseli, kedar spravljate domu bogate pridelke!“

K. „To je; kedar žanjemo in kosimo in žitnice polnimo, pozabimo na ves pot in trud, ki smo ga imeli in terpeli na polji.“

U. „Vedite oče, tudi jaz imam eno njivo, na katero leto za letom sejem in jo obdelujem, da mi včasih prav vroče prihaja.“

K. „Kaj mi poveste! To je pa kaj novega, da imate tudi vi njivo; mislil sem, da imate vi le v šoli in v cerkvi delo.“

U. „Njiva, ki jo jaz mislim, je ravno šola, kjer sejem seme svojih naukov v mlada serca, in ga obdelujem, da bi lepo rastlo na prid staršem, srenji, državi in cerkvi. Zeló me veseli, ako vidim, da to seme ne pada na suho skalo, ampak na dobro rodovitno zemljo — v mehka serca ljube mladine. Ni mi ga večega veselja kot je to, ako vidim, da mladino vzrejam s tečnim podukom! — Pa, kakor sem pred rekel, da ima vsak

stan svoje nadloge, in kakor vam kmetom težko dé, ako vam zima uniči ves vaš trud, tako je tudi za nas učitelje prežalostno, ako vidimo, da hudobni ljudje s pohujšljivim govorjenjem in obnašanjem poderó vse, kar mi v šoli težavno sozidamo. Verjemite mi, oče, da ta zguba je veliko večja mimo vaše, kajti zguba vaša se dá sčasoma še nadomestiti; Bog vam dá drugod in drugikrat zopet obilnih pridelkov, in kmali se vam zaceli ta rana; ali mladina, ko je enkrat s pravega pota odpeljana in zapeljana, težko, težko se še kedaj na pravo pot vrača. — Toda tudi naš učiteljski stan ni brez veselja! — Ako pomislim, da delam za blagor človeštva, in će vidim, da jo le eden mojih učencev po mojih naukih srečen, pozabljene so vse težave, ki me kterikrat tarejo“.

(Dalje.)

Koristne reči.

Krokar.

Spisal R. Perušek.

Krokar je v severni Ameriki selivec, ker se o merzlejem času preseluje v južne kraje; toda pri prvem znamenji gorkejega vremena gre zopet v severne dežele nazaj. Le posamesni krokarji delajo gnjezda v hribih južne karolinske dežele. Pa le malo je takih krokarjev, in ti se le zavoljo varnosti tje prehajajo. Naj raji ima krokar gnjezdo v hribih, na skalah in v neprestopljivih prepadih, na bregovih malo znanih otokov. Tam razprostira v čistem zraku v višini lesketajoči peruti, in vedno više in više se vzdiguje, kakor bi se hotel solncu bližati, da se še bolj njegovo perje lesketá. Potem se zopet vrača k svoji tovaršici, in ferfrá okoli nje.

Dokončan je jutranji sprehod, in vidimo srečno dvojico k zemlji nazaj prihajati. Usedeta se na naj viši klanec, da človeško okó ne izmeri njih prave velikosti. Pod njima dère reka prek črnega skalovja, čegar pogled vsako okó prestraši, razun krokarjevéga, ki je že od mladosti navajeno takega stanovanja. V sredi v višini skale je gnjezdo. Leteta tje, da vidita, kako je zima staro stanovališče pokvarila. Berž si poiščeta nove zidarske priprave, da ga zopet popravita, in iz živalskih las in iz suhega perja si napravita mehko ležišče.

Vse je pripravljeno in berž ona nese in leže, med tim pa on prav skerbno išče živeža. Vse je tiho, le malokdaj se oglasi v samotni tihoti kaka tropa tičev, ki jo reže proti severu. Kmali izlezejo mladiči iz jajec, in skerbna starca jih pitata s pol prežvečeno hrano. Ako se jima kterikrat bliža najhujši sovražnik, ga divje napadeta in nazaj podita. — Ko so mladiči malo stareji, učita jih prav tiho in mirno biti, ker en sam nepreviden gibljeji verže lahko vse vkup v prepad. Samo krik, kedar starih ni doma, privabi sokola, ki jih vse neusmiljeno iz gnjezda pomeče in požrè. Ko mladiči srečno odrastejo, poskakujejo v gnjezdu bolj serčno, in kmali potem spremljajo stara po njunih potih, dokler se dva in dva ne izpeljeta.

Akoravno je krokar prav skerbni za svoje gnjezdo, mu vendar ljudje njegovo gnjezdo razdirajo, kjer le morejo, ker gledajo le na škodo, ne pa na korist, ktero jim daje krokar. Kjer ga kdo vidi, ga ubije, ker je krokarju že od nekdaj neumnost, nepremišljenost in vraža določila tako osodo. Jaz pa imam krogarja rad, ker ima marsikaj čudovitega na sebi. Če tudi kterikrat pokavsja kako jagnje ali kako ovco, če tudi jajca drugih tičev pobija ali sicer kaj ukrade, pa on, kakor njegova družina rada meso drugih škodljivih živali vživa, tedaj moramo misliti, koliko nam koristi. Koliko pokončá škodljivih merčesov, polžev, kebrov in červov! On ne pusti živeti nobene miši, ne podgane, in mori tudi druge škodljive živali. Pri lesičjem berlogu rad preži, in mladiče pobira.

Krokar krepko in zeló dolgo leti. Kedar je lepo vreme, leti visoko, in je 3 ali 4 ure vedno v zraku. Akoravno pa krokar hitro leteti ne more, vendar toliko lahko leti, da se more bojevati z jastrebi in s seri (Geier), celó z orli, ako ga napadajo. Najgostejšo meglo prejadra, leti čez zeló široke reke, in nič ne počiva. Krokar je vse, kar le dobi. Njegova hrana so majhne živali, jajca, mertve ribe, polži, merčesi, orehi, jagode in drugo sadje. Skoro nikoli se ne loti kake velike živali, kakor jastrebi in seri; rad leta za lovcem, da pobira ostanke ubitih živali, in večkrat sem že videl, ko je kradel osoljene ribe, ki so se pri potoku namakale. Dostikrat se s kakim morskim polžem vzdiguje v zrak, in ga zopet izpuští, da se ubije. Vid njegov je zeló oster, voh pa zeló slab; v tej zadevi je podoben serom.

Čas, kedar krokarca jajca leže, terpi od mesca januarja do junija. Gnjezdo ima naj več po skalah, le malokdaj na drevesih. Gnjezdo je napravljeno iz palic, štorov, volne in perja. Ona izleže 4 do 6 jajec, ki so po dva ali tri palce dolga in imajo zeleno temeljito barvo, potem pa so z nerednimi rudečimi pikami pokrita, in na debelejšem koncu jih je toliko, da je jajce skoro rudeče. Čas, da se izvalé mladiči, terpi 19 do 20 dni. Vsako leto le enkrat léže, ako se pervikrat jajca niso pobila. Dolgo pa terpi, da se mladiči iz gnejzda izpeljejo. Stara veliko let zmiraj v enem gnjezdu stanujeta, in ako eden nju pogine, drugi tovarša ali tovaršico zopet tje pripelje; in ako eden pogine in mladiči še niso zadosti stari, da bi si mogli sami iskati živeža, pripelje ostali drugega, da mu pomaga mladiče rediti.

Krokar ljubi družino, ker ob času valenja vidi se jih dostikrat 40 do 50 skupaj. Ako se krokar vkrotí, in ako se mu dobro streže, je svojemu gospodarju zeló vdan, ga rad spremlja kakor kak pes. Lahko se nauči, da človeški glas posnema, in marsikteri je že dosti besedi prav razločno izgovarjal. Po tleh hodi prav težavno, pa resno. Kedar hodi, zmiraj peruti vzdiguje, da si z njima naprej pomaga. Malokdaj ali celó nikoli spi krokar v gozdu, akoravno mnogokrat na drevesih sedi, da orehe in drugo sadje obira. Najraji prenočuje na visokih skalah, ki ga pred vetrom varujejo. Ker vreme vedežuje, kakor se vidi iz vsega njegovega obnašanja, gre, ko so zima bliža, iz visokejih krajev v nižjeje, tako, da je dostikrat na bregovih vodá, kjer išče rib in polžev. Krokar je prav pazljiv in marljiv, in ako se ima boriti z drugimi roparskimi pticami, je serčen, akoravno človeka nikoli ne napade. Zeló težko pa je krokarja zalesti in ustreliti. Star lovec mi je pravil, da je bil dostikrat le malo korakov od krokarja. Prav tiho se je plazil ob skali, toda v trenutku, ko je krokar lovca zagledal, je zbežal. Tako zvit je, da malokdaj gre v kako past; pazljivo pa pregleduje nastave, ki so lesicam, volkom in medvedom nastavljene, in ako se kaka žival vjame, berž tje leti.

Dopisi in novice.

Iz pod visokh gorenskikh stermin. „Tovars“ nekaj novega! Pred nekaj časom pride naš župan, tudi šolski oglednik, v šolo; otroke pohvali, in tudi meni svojo zadovoljnost še posebno zavoljo tega izreče, ker otroke tudi v nemščini podučujem. Povedal je tudi nekaj vzrokov, kako koristno da je, da se otroci pri nas nemščine vadijo itd. Čez nekaj časa pa mi reče, da je danes prišel k meni s tem namenom, da bi se z mano nekaj posebnega pogovoril. In kar ob kratkem mi pové, da pri mojem učenju vidi nekaj nepotrebnega, in da on želi, da bi jaz za naprej to opustil. Čeravno nisem imel veliko zaupanja v njegovo modrost, sem bil vendar prav radoveden zvediti, kaj mi bo oče župan povedal. On vzame v roko šolski „Abecednik“, ga odpre, mi pokaže nemško čerko „**tw**“, in začne: „Moj sin to znamenje imenuje „**ve**“, in to je gotovo le v šoli slišal. Ker pa pri nas ni v navadi, da bi to čerko izrekovali, in ne pravimo „**wie**“, ampak „**bie**“, ne pravimo „**wein**“, ampak „**bein**“ itd. — tedaj tega glasú tudi nič ne potrebujemo, in moja želja je, da od sedaj zanaprej to znamenje „**tw**“ v naši šoli „**be**“ imenujete“. — Da s to iznajdbo, kateri je gotovo naš župan prvi svetilnico prižgal, nisem mogel biti zadovoljen, in mu tudi nisem hotel obljubiti, da bi zanaprej tako učil, kakor mi je svetoval, bo vsakteri lahko vedel. Nekaj časa sem ga pregovarjal in mu dokazoval, da tako ne more biti, in da tako ni prav, toda vse moje govorenje je bilo — le bob ob steno. Rekel sem mu, da pa tudi v drugih besedah potrebujemo čerke „**ve**“, in da ne pravimo „**bir**“, ampak „**wir**“. Pa tudi to mi je overgel in djal, da tukaj le pravimo „**mir**“. In res, spominjam se, da sem v nekem srenjskem dopisu bral: „**Mir Gemeindemänner hobn peschlossen**“ etc. — Vse moje ogovarjanje, da ima čerka „**ve**“ svoje pravice, je bilo zastonj, in primoran sem bil, da sem mu povedal, da tega ne morem in ne smem nikakor storiti, in da to, kako in kaj da naj podučujem, ne spada v njegova opravila, in da bi bilo boljši, da bi on skerbel za druge reči, katerih je pri naši šoli toliko treba. On pa mi nevoljen reče: „Dokler učitelja srenja plačuje, mislim, da ima tudi ista pravico do učitelja in da smé zapovedovati, kako da naj podučuje“. To izgovorivši se oberne, in gré. Zeló sem bil vesel, da me je popustil, in da se ni bilo več treba zavoljo take neumnosti pričkati. Lahko si mislite, čast. bralci, kako da je, če ima šola in srenja take gospodarje. — Enkrat je bila celó govorica, da mislijo šolo srenjam prepustiti. No, tega se nam še manjka! Ako bi se to kdaj vresničilo, bo marsikteri učitelj primoran, kopita pobrati in iti, kamor bo vedel in znal. — S tem pa nikakor nočem žaliti sploh vseh srenjskih županov, kajti poznam možé, ki vedó, kaj je ljudska šola in skerbé za njo in za učitelja, kakor pravi srenjski očetje. Moja misel je le ta: Dobro naj se pred prevdari, preden se komu izročuje pravica do šole.

Iz Ljubljane. Okrožnica preč. tukajšnjega konzistorija 8. pretečenega mesca s števil. 355/76 razpisuje znana Metelkotova da-

rila po 50 gold. za letošnje leto. Okrajna šolska ogledništva naj do konca tega meseca preč. konzistoriju za to naznanjajo učitelje, ki so se posebno trudili za povzdigo slovenščine in sadjereje. — Drugi razpis preč. konzistorija 28. febr. t. l. s št. 200/35 priporoča šolskim prednikom in učiteljem novo knjigo: „Lehrbuch der Physik“, za obertnijske, ponovljavne in napredovavne šole, ki jo je spisal Franc Hoffmann, c. k. profesor v višji realki v Celovcu. Ta knjiga ima med spisi 360 podob, in veljá 80 kr. Ta razpis tudi hvali, kakor je že hvalil „Uč. Tov.“ Levčeve nemške lepopsne zglede, ki jih prodaja J. Giontini v Ljubljani.

— V gosposki zbornici je bila 21. in 22. preteč. m. nova zakonska pestava sprejeta. Sedaj je na versti šolska postava. Porečevalec grof Hartig priporoča zbornici, naj odobri načert o šoli naj več tako, kakor ga je predlagal državni zbor; drugi (med njimi tudi dunajski véliki škof) pa tirjajo, da naj se vstanovi postava, ktera naj izreče: 1) da se bodo varovali vpljivi katoliške cerkve pri odgojevanji mladine; 2) da ostanejo ljudske in srednje šole verne, kakor do sedaj.

— Prišla je na svetlo zanimiva knjizica: „Konkordat, cerkev in šola, ki jo je spisal g. Šuc v Rimu. Dobiva se po vseh večjih slovenskih mestih, v Ljubljani pri bukvozezu Gerberju.

— V Mariboru bo od 2. t. m. trikrat na teden jel izhajati nov političen časopis: „Slovenski národ“, ki se je osnoval s pomočjo nekterih darežljivih rodoljubov. Po pošti bo veljal za celo leto 10 gl. Veliko srečo!

— Kako bi si učitelji na deželi svoje pičle dohodke zboljšali, je kazal neki učitelj na Spodnjem Avstrijskem pri zboru: „Verein für Landeskunde“. On je imel 4 panje čebel, ki so mu l. 1862. 18 gold., — l. 1863. 35 gold., — l. 1864. 48 gold., l. 1865. 11 gold. in l. 1866. 99 gold. dobička dale. Dalje pripoveduje ta učitelj, da pozná ubogega kmeta, ki ga samo čebele živé, in sicer tako, da mu nesejo vsako leto naj manj 200, pa tudi čez 400 gold. Čebeloreja je prav kratkočasna in učitelju kakor nalašč prav primerna. Tovarši na deželi, boljšajte si tudi po tej poti svoj žalostni stan, dokler nimate boljše pomoči. Če bomo le zdihovali, zraven pa roke križem držali, si ne bomo bolje postlali.

— Odbor za zborovanje avstrijskih učiteljev na Dunaji je sklenil, da bo drugi zbor avstrijskih učiteljev v Bernu (Brünn). Dunajski učitelji mislijo tedaj tudi na Marskem svoj „mision“ napraviti.

Premembe v učiteljskem stanu.

Okrajna šolska oglednika sta imenovana prečastita gospoda: Sim. Peharec, dekan v Gradu pri blejskem jezeru, in Jan. Hofstetter, dekan v Postojni. G. Emanuel Tomšič, učitelj v Mirni peči, se je službi odpovedal.

Listnica. G. R. pri sv. J.: Zadeve o naročnini so vse poravnane. — G. I. G. v T.: Vaše pesmice še niso zrele. — G. P. v R.: Le pošljite!

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milic.

VELIKANOC.

Ivan Zarnik.

Živo, veselo.

(Prav tiho, kakor iz daljave.)

Ska-lov-je groba se raz - ga-ne, ta se raz-ga - ne, In

pè-čat se od-ter-ga preč, In pe-čat se od-ter - ga preč, Zve-

li-čar naš od smerti vstane, V kamnitem grobu ga ni več! Iz gro-ba

zmage gre ča-stit, Obda-ja ga nebeš-ki svit, ga ne-be-ški svit A-

le-lu - ja! A - le-lu - ja! A - le-lu - ja!

(Glej dalje Praprotnikove Pesmi stran 20!)